

K 100. VÝROČÍ NAROZENÍ AKADEMIKA ARNOLDA JIRÁSKA

Genmjr. v zál. prof. MUDr. Jaroslav LICHTENBERG, DrSc.

1. chirurgická klinika FVL UK Praha

(přednosta: prof. MUDr. Vladimír Balaš, DrSc., člen korespondent ČSAV)

Akademik Arnold Jirásek se narodil 3. července 1887 a zemřel 28. července 1960. Ze všech přednostů I. chirurgické kliniky FVL UK v Praze (Weiss, Kukula, Jirásek, Pavrovský) se dožil nejdelšího věku. Zemřel v 73 letech. V čele kliniky stanul již ve svých 39 letech.

Vzpomínku k 100. výročí narození si zasluhuje Jirásek ve Vojenských zdravotnických listech plným právem, protože jeho význam a přínos pro rozvoj vojenského zdravotnictví a válečné chirurgie je ze všech českých chirurgů největší. Celoživotní práce Jiráskova je úzce spjata s otázkami vojenského zdravotnictví, o které projevoval vždy neutuchající zájem. Byla to zejména válečná chirurgie, se kterou se Jirásek setkal již v prvních popromočných le-

tech a které se věnoval po celý svůj život. Je především zásluhou Jiráska, že toto odvětví chirurgie se začalo u nás pěstovat cílevědomě, soustavně a vědecky, a že v roce 1936 byl založen při I. chirurgické klinice Ústav válečné chirurgie.

Počáteční zkušenosti z válečné chirurgie získal Jirásek jako elév chirurgické kliniky prof. Kukuly v období bojů balkánských národů v letech 1912 a 1913, kdy pracoval s českou pomocnou výpravou v Černé Hoře a v Srbsku. I. světová válka zavedla Jiráska na ruské bojiště, kde působil jako polní chirurg až do roku 1917. V druhé polovině války byl pro své vynikající odborné a organizační schopnosti postaven do čela chirurgické skupiny na italské frontě.

Osobní zkušenosti z válečné chirurgie shromáždil Jirásek v 21 pracích, uveřejněných v době jeho pobytu na frontě a v poválečném období. K dalšímu zájmu o válečnou chirurgii vedly Jiráskova jeho přesvědčení a poznání, že připravenost na tomto poli má mimořádný význam zvláště pro malý národ. Proto Jirásek ochotně přijímal na svoji kliniku k doškolování řadu mladých vojenských chirurgů a dával jim možnost k prohloubení vzdělání jak praktického, tak teoretického v takové míře jako ostatním klinickým pracovníkům. Všichni z těch, kteří prošli Jiráskovou školou, se osvědčili ve vojenské zdravotní službě a právem se řadí mezi početnou rodinu Jiráskových žáků (Lichtenberg, Kunc, Popilka aj.).

Jiráskovo úsilí o zvyšování obranyschopnosti našeho státu přešlo v roce 1935 v konkrétní požadavek zřízení zvláštního pracoviště, které by se zabývalo výchovou válečných chirurgů a řešilo problémy chirurgie v bojových podmínkách. Tak došlo již v dalším roce k otevření Ústavu válečné chirurgie při I. chirurgické klinice v Praze. Přednostou ústavu byl jmenován sám prof. Jirásek, který v článku uveřejněném v Časopise lékařů českých v roce 1936 a nazvaném „Existuje skutečně tzv. válečná chirurgie“, vytyčil náplň a poslání tohoto ústavu. Od té doby připravoval Jirásek lékařskou veřejnost a činnost celé kliniky na úkoly a požadavky hroícího válečného střetnutí. S urychleným tempem organizoval školení lékařů, studentů a pomocného personálu, takže klinika v době mobilizace byla připravena vyhovět zvýšeným požadavkům jak uvnitř, tak i mimo ni. A tak vidíme Jiráskova stále sloužit všude tam, kde toho vojenská potřeba žádá.

Všechna předvídavost a snaha Jiráskova byla však škrtnuta dnem, kdy se pražské ulice otřáslý krokem německých okupantů. Po obsazení I. chirurgické kliniky Němci uvedl Jirásek v činnost nové pracoviště v budově bývalé divizní nemocnice na Karlově náměstí a předvídavě zorganizoval chirurgické oddělení v Jedličkově ústavu. Stejně neúnavně, pohotově a cílevědomě si počínal i v době těžké rány, která postihla jeho oddělení v únoru 1945 dopadem leteckých bomb na budovu bývalé divizní nemocnice. Prof. Jirásek řídil nepřetržitě a pevnou rukou veškerou pomoc postiženým a nezlomen organizoval nové pracovní podmínky pro očekávaný závěrečný boj s okupanty. Za

nejtěžších podmínek vytvořil nouzové oddělení v budově dřívější roty pomocného zdravotnictva, a tak v nečekaně krátké době připravil chirurgická lůžka pro Pražské povstání. Po příchodu prvních raněných řídil neúnavně a za cenu osobního nebezpečí všechny práce a využívaje bohatých válečných zkušeností zorganizoval příkladné ošetřování všech raněných. Po skončení revolučních dnů přichází na půdu I. chirurgické kliniky ministr národní obrany generál Ludvík Svoboda a veřejně oceňuje a vyznamenává zde vykonanou práci.

Jiráskův kladný a úzký vztah k potřebám vojenského zdravotnictví pokračuje i po skončení II. světové války a projevuje se dalším vedením Ústavu pro válečnou chirurgii a aktivní účastí ve vojensko-zdravotnickém poradním sboru. Na jeho popud a za jeho redakce byla napsána a v roce 1950 vydána první československá učebnice válečné chirurgie, která shrnuje zkušenosti našich předních odborníků a je základním kamenem tohoto odvětví chirurgie v našem písemnictví.

Jiráskův zájem o potřeby a problémy válečné chirurgie přetrvával i potom, kdy její těžiště bylo přeneseno do Vojenské lékařské akademie J. Ev. Purkyně v Hradci Králové v roce 1951. Tuto skutečnost plně ocenili nejen všichni vojenští chirurgové, ale i zdravotnická správa ministerstva národní obrany, která v den 70. narozenin akademika Jiráskova vysoko hodnotí jeho zásluhy o vojenské zdravotnictví a jeho význam jako zakladatele samostatného oboru válečné chirurgie v dějinách našeho lékařství.

Z Jiráskových četných prací týkajících se válečné chirurgie zaslouží obdiv i mistrný popis osoby a významu největšího válečného chirurga N. I. Pirogova. Jirásek však dovedl nejen o Pirogovovi psát, ale i v praxi uplatňovat jeho stále platné zásady a přesvědčivě ukázat, že samotná odbornost se nemůže při hromadném výskytu raněných uplatnit bez dobře a cílevědomě prováděné organizace. V tom byl a zůstane příkladem všem našim vojenským chirurgům.

Uvedený stručný přehled jasně prokazuje zásadní význam a přínos akademika Jiráskova pro naše vojenské zdravotnictví a rozvoj válečné chirurgie. Sám jako vojenský lékař z povolání a Jiráskův žák jsem měl možnost z velké části se této činnosti osobně účastnit a dnes s odstupem času ji znovu hodnotit.